

Verslag Regiobijeenkomst 'Nieuwe ontwikkelingen op het Nieuwe Land'.

Datum: 21 juni 2018
 Stadsschouwburg Almere

Bert Palsma (STOWA) heet namens STOWA en RIONED iedereen van harte welkom. Hij benadrukt dat de ontwikkelingen en vooral de grote ambitie in Almere kansen bieden. Echter er zijn ook risico's. De grote massa maakt dat zowel de kansen als de risico's groot kunnen zijn. Toch betekent dat niet dat je de risico's maar beter uit de weg kunt gaan. Als we nu niets doen en nu niet nadenken over de toekomst, dan zitten we over tachtig jaar nog steeds met hetzelfde systeem dat we veertig jaar geleden ontworpen hebben. Hij geeft daarbij aan dat de belangrijkste focus zou moeten liggen op het veel beter afstemmen van de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater.

Sander Berkhout (projectleider Oosterwold) schetst de ontwikkeling van Oosterwold en de doelstellingen die aan die ontwikkelingen zijn meegegeven. Maximale vrijheid, organische groei, groen, stadslandbouw, duurzaam en zelfvoorzienend, en financieel stabiel zijn de belangrijkste uitgangspunten. Daaraan ten grondslag ligt het achterliggende doel om vooral de voorinvesteringen te verminderen.

Uiteindelijk moeten er 15.000 woningen komen. Het organisch ontwikkelen gaat echter niet van zelf. Vooral de overheden moeten er erg aan wennen dat allerlei partijen initiatieven nemen. Er zijn (nieuwe) spelregels nodig. Maar er blijven veel onzekerheden en het is de vraag hoe je daarop moet anticiperen. Inmiddels is de ontwikkeling wel goed op gang gekomen. Met zo'n 600 initiatieven, 350 bewoners en nog 200 verkochte kavels. Het is nu zaak om van de huidige ervaringen te leren.

Naar aanleiding van de presentatie van Sander geven **DaanFröger**, **Ricky de Boer** en **Marien Abspoel** als huidige en toekomstige bewoners van Oosterwold een reflectie op het proces zoals zij dat hebben ervaren. Ze geven vooral aan een zekere structuur vanuit de overheid te missen. Voor wat betreft de sanitatie had de gemeente wel wat meer regie mogen nemen in het creëren van gezamenlijke oplossingen. Nu maakt iedereen zijn eigen individuele oplossing.

Een knelpunt bij het zoeken naar oplossingen is dat er tijdens het overleg met betrokken instanties sprake is van grote kennisverschillen. De gesprekken zijn dan ongelijkwaardig en je voelt je als burger vaak niet voldoende aangesloten bij alles wat er verder op waterhuishoudkundig gebied speelt. Het is dan lastig om met goede initiatieven te komen.

Concrete vragen zijn er nu ook, bijvoorbeeld hoe de effluentkwaliteit van helofytenfilters verbeterd kan worden en hoe je die kwaliteit eigenlijk moet meten. De bewoners benadrukken het belang van het kringloopdenken en zouden, ook bij de sanitaire voorzieningen, vooral gebruik willen maken van de natuurlijke processen. Ze geven aan dat ook het gebruik van de systemen grote invloed heeft op de kwaliteit van het effluent.

Verder wijzen ze op de soms merkwaardige regelgeving. Als je loost op een vijver stelt het waterschap hoge eisen. Maar rijd je het uit over je eigen tuin dan kan blijkbaar alles. (De gemeente zegt: ga je gang maar!) Experimenteerruimte is goed, maar de overheden zouden wel de kaders mogen afstemmen. Tot slot wordt gevraagd door iets meer planning en coördinatie van de gemeente vooraf te

streven naar wat grotere (en daardoor robuustere) decentrale collectieve systemen. Het is nu te individueel.

Sander Berkhout erkent de behoefte aan meer regie en geeft aan dat daar ook invulling aan gegeven zal worden, maar dat het een zoektocht is naar de juiste balans tussen kaders stellen en informatie geven enerzijds en directieve aanwijzingen anderzijds. Dat is niet alleen en proces binnen de gemeente, maar ook tussen alle betrokken overheden. De gemeente is voorts voornemens om er de komende tijd meer 'te zijn' voor de burger, beter aanspreekbaar en met de juiste informatie. Er komt een 'buurtgebouw' dat als ontmoetingscentrum zal dienen.

Jehannes de Leeuw (gemeente Noordoostpolder) en **Joan Meijerink** (waterschap Flevoland) schetsen in een duopresentatie de ontwikkelingen in Flevoland.

Anders dan elders in Nederland kenmerken de polders zich door een sterk planmatige ontwikkeling. In het buitengebied is er destijds vanwege de kosten voor gekozen niet te rioleren. Maar het buitengebied ontwikkelt zich, en naast de landbouwbedrijven komen er steeds meer recreatieve ontwikkelingen en bedrijfsmatige ontwikkelingen. Vorig jaar is in een studie nagegaan wat dat betekent voor het toekomstige afvalwaterbeleid. Het uitstellen van de nieuwe Omgevingswet heeft concreet beleid echter nog even in de ijskast gezet.

De studie heeft wel laten zien dat er verschillen van inzicht zijn. Enerzijds zou de gemeente graag per geval willen toetsen of aanleg van riolering doelmatig is, anderzijds houdt het waterschap graag bij voorkeur vast aan de algemene regels zoals nu opgenomen in het activiteitenbesluit. Dat leidt tot spanningen. Ook voor burgers en bedrijven is de situatie onduidelijk, en dat houdt nieuwe ontwikkelingen tegen.

In een pilot is onderzocht in hoeverre burgers en bedrijven in het buitengebied bereid zijn om onder aantrekkelijke voorwaarden toch vrijwillig aan te sluiten op de riolering. De ervaringen zijn positief maar de pilot moet nog geëvalueerd worden. Voor het waterschap is het echter een vraagpunt of het rechtmatig is om percelen niet aan te sluiten als bewoners niet willen.

Jehannes ziet graag dat het project Oosterwold gebruikt wordt om kennis te ontwikkelen en ervaring op te doen met goede decentrale systemen. Daar kan in de toekomst gebruik van worden gemaakt bij nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied. Een bedrijf kan dan een goede decentrale voorziening bouwen zonder dat een hele streek van riolering moet worden voorzien. Joan geeft aan dat het belangrijk is om daarvoor straks in het kader van de nieuwe omgevingswet gezamenlijk tot goede kaders te komen.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat wet- en regelgeving eigenlijk voor een deel achterhaald zijn en nieuwe ontwikkelingen in de weg staan. De vraag is hoe je daar op lokale schaal mee zou moeten omgaan. Joan ziet in de initiatieven in Oosterwold en het Living lab wel reden om de wetgeving op termijn aan te passen. We moeten dan ook vooral doorgaan met dit soort initiatieven. Jehannes zou graag zien dat er in de regelgeving in de toekomst geen middelvoorschriften worden opgenomen, maar doelen, en zou ook nu al meer naar de geest van de wet willen handelen dan naar de letter. De huidige nieuwe initiatieven laten zien dat dat ook best mogelijk is.

Arjo Hof (gemeente Almere) en **Rien de Ridder** (waterschap Zuiderzeeland) schetsen de nieuwe ontwikkelingen en de rol van de bestuurlijke ambitie daarbij. Bestuurlijke betrokkenheid op het dossier sanitatie betekent meestal dat er iets mis is en dat je er heel erg druk mee bent. Maar het blijkt dat bestuurlijke betrokkenheid ook nodig is om veranderingen door te voeren.

Al in 2008 heeft de raad de Almere Principles omarmd en het college gevraagd deze uit te voeren. Daarmee zette de gemeente een duidelijk punt op de horizon met een grote invloed op Oosterwold, met het streven naar innovatie, gezonde systemen en de directe betrokkenheid van de bewoners.

Er zal daartoe het nodige moeten veranderen op technisch, organisatorisch en maatschappelijk vlak en ten aanzien van wet- en regelgeving. Er is een nieuw waterplan 'Stad van het zuiverste water' opgesteld, waarin voor een hele nieuwe aanpak is gekozen. De aanpak in Oosterwold is daarvan een eerste proeve, waarbij het transitieproces is omgedraaid door een systeeminnovatie neer te zetten die moet leiden tot productinnovaties.

De bestuurlijke inbreng was belangrijk om de lat hoog te leggen en blijft belangrijk om de veranderingen in organisatorisch en maatschappelijk opzicht ook aan te brengen. Het bestuur heeft de ambitie, stelt de kaders, maar geeft ook de ruimte aan specialisten en initiatiefnemers. De specialisten zullen hun eigen ding moeten doen, maar ook (in afstemming met de bestuurders) het goede verhaal moeten vertellen en daarmee de juiste beelden oproepen.

Inmiddels lijkt dit vruchten af te werpen. Oosterwold is in volle gang en er zijn andere initiatieven – zoals ReGen Village, Nobelhorst en Floriade – die passen binnen de opgestelde visie.

Dezelfde transitie die zich in Almere afspeelt, vindt ook elders in Flevoland plaats. Op vliegveld Lelystad, aan de Flevokust bij Lelystad, op een bedrijventerrein in Urk en verspreid in het buitengebied vormen agrarische bedrijven zich om naar multifunctionele recreatieve ondernemingen.

Steeds zien we dat nagedacht wordt over andere vormen van afvalwaterbehandeling. Nieuwe sanitatie biedt in toenemende mate goede alternatieven. De keuze is echter niet altijd makkelijk en zul je samen met alle partijen moeten maken. Maatwerk is belangrijk. Iedereen wil circulair, maar de vraag is op welke schaal je dat dan wilt doen.

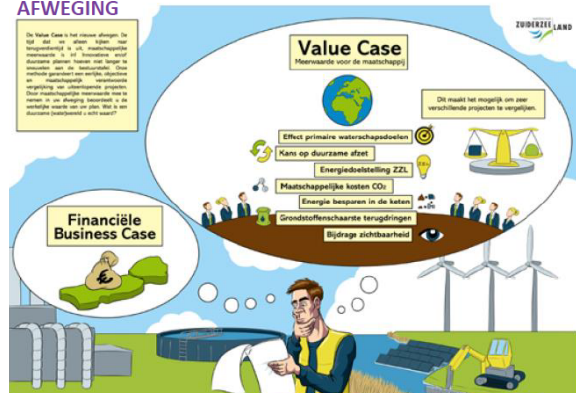
Daarbij kijk je niet alleen naar afvalwater, maar ook naar energie en grondstoffen, wat betekent dat de scope groter wordt. Dat maakt het niet gemakkelijker. Lastig is ook dat iedereen de term duurzaamheid op een eigen manier invult.

Duidelijk is dat we op het gebied van afvalwater in een fase van transitie zitten: waar we honderd jaar geleden het afvalwater alleen transporteerden, zijn we het later gaan zuiveren en gaan we het nu benutten. Dat vergt nieuwe kennis en nieuwe vormen van samenwerking. Nieuwe argumenten zullen leiden tot nieuwe keuzes, waar echter ook andere partijen bij betrokken zullen zijn dan vroeger. Dat vergt dat elke partij zich breder moet manifesteren dan alleen de oorspronkelijke kerntaken. Met andere woorden: we moeten meer doen dan waarvoor we in het leven geroepen zijn.

Aan de andere kant vindt de transitie plaats in een omgeving waarin alles ‘best wel goed’ gaat, en waarin regels in beton gegoten lijken. Daarin meegaan, zou betekenen dat we over tachtig jaar nog steeds hetzelfde systeem hebben als twintig jaar geleden. We zullen – als we vinden dat de wereld duurzaam en circulair moet worden – ook voor de waterketen nieuwe doelen moeten stellen en ons voortdurend moeten afvragen of nieuwe investeringen zullen bijdragen aan die nieuwe doelen.

AFWEGING

De regelgeving zal daarin moeten meegroeien. Hoe de toekomstige ontwikkelingen er uit zullen zien, is nog onduidelijk. Er zijn veel vragen en de komende tijd zullen we veel moeten experimenteren. Belangrijk is dan wel dat we met elkaar criteria bedenken om keuzes te maken. Dan zou het niet alleen om financiële haalbaarheid moeten gaan, maar ook om de maatschappelijke meerwaarde, technische haalbaarheid, de voorbeeldfunctie en afzetkansen van producten. Bij elk project en elke investering zouden we op basis van die criteria de afwegingen moeten maken.

Vanuit de zaal geeft een bewoner aan dat samenwerking prima is, maar dat er in het algemeen bij bewoners onvoldoende kennis is. De meeste informatie komt van leveranciers en het is lastig goede keuzes te maken. Arjo zegt toe dat de gemeente haar rol in het verbreiden van kennis actiever zal gaan invullen.

Naar aanleiding van een vraag uit de zaal geeft Rien nog aan dat er bij de afwegingen rond vliegveld Lelystad zeker ook wordt gekeken naar het zo goed mogelijk benutten van de bestaande infrastructuur. Maar uiteindelijk gaat het om het totale verhaal, waarbij ook gekeken wordt naar de extra meerwaarden.

Na de pauze schetst **Huub Rijnaarts** (WUR) de belangrijkste onderzoeklijnen van dit moment. Hij geeft aan dat het huidige conventionele afvalwatersysteem niet is toegerust om de huidige en toekomstige duurzaamheidsdoelstellingen te dienen. De eerste lijn is onderzoek naar het terugwinnen van grondstoffen, de tweede betreft het kwaliteitsaspect van de producten uit de waterketen.

Met het onderzoek naar het terugwinnen van grondstoffen is begonnen met het onderzoek van DeSaH in Sneek, dat inmiddels op meerdere plaatsen een vervolg heeft gekregen. Scheiding van stromen is daarbij de basis. Uiteindelijk kunnen energie en meststoffen worden teruggewonnen. Op dit moment wordt bij Wetsus vervolgonderzoek gedaan, bijvoorbeeld naar de terugwinning van calciumfosfaat.

Meer oriënterend is het onderzoek naar de toepassing van urine en slib in de stadslandbouw. Belangrijk is hoe vraag en aanbod op elkaar afgestemd kunnen worden. Het onderzoek dat gestart is in Rotterdam wordt momenteel uitgebreid naar Amsterdam en omgeving. Het AMS-project speelt daarin een belangrijke rol. Er worden concepten ontwikkeld waarbij wijken ten aanzien van nutriënten circulair worden.

Bij hergebruik is de kwaliteit van het product van groot belang. Het gaat dan zowel om pathogenen (ziekteverwekkers) als om schadelijke stoffen (microverontreinigingen). Uit het onderzoek blijkt dat een groot deel van de verontreinigingen in de normale zuiveringsprocessen wel verwijderd worden, maar dat er een paar probleemstoffen zijn. Dat beperkt – als er niets verandert – de toepasbaarheid van bijvoorbeeld het slib uit de zuivering.

Vervolgonderzoek laat zien dat met nazuivering, bijvoorbeeld door helofytenfilters, door biologische afbraak een veel hogere verwijdering kan plaatsvinden. Ook een verdere behandeling met bijvoorbeeld ozon is effectief. Over de verwijdering van pathogenen is nog minder bekend. Een internationaal onderzoek vindt nu onder andere plaats in samenwerking met Canada.

Samenvattend geeft Huub aan:

- Het DeSaH-systeem is inmiddels een bewezen concept
- Voor verwijdering van microverontreinigingen zijn aanvullende maatregelen nodig

Er zijn vooral nog vragen over:

- De 'economy of scale'
- De volksgezondheid (pathogenen)
- De inpassing in de infrastructuur (onder andere wel of geen inzameling van GF-afval)
- Het comfort en de publieke perceptie

Hij ziet Oosterwold als een geweldig initiatief, maar geeft wel aan dat er regie en bestuurlijk leiderschap nodig zijn. Hij zal zich er hard voor maken dat de kennis van de WUR ook gebruikt kan worden door de bewoners van Oosterwold.

Tony Flaming (waterschap De Dommel) licht, als voorzitter van de BC-Monitoringsplan, toe hoe STOWA met een monitoringsprogramma voor decentrale systemen wil bijdragen aan de kennisontwikkeling rond dit soort systemen. Hij geeft aan dat voor een goede doorontwikkeling ook voldoende kennis, gebaseerd op betrouwbare data uit de praktijk, over de werking van decentrale systemen belangrijk is. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat er eigenlijk nauwelijks eenduidige en betrouwbare data zijn. En de data die er is, is vaak slecht ontsloten en onvolledig.

Met het monitoringsplan beoogt STOWA een uniformering van de monitoring van systemen en het opzetten van een centrale database waarin data kan worden opgeslagen én geraadpleegd. Monitoring en database richten zich op alle technieken waarin afvalwater op een of andere manier wordt verwerkt. Dat kunnen grote en kleine voorzieningen zijn, op basis van zeer eenvoudige natuurlijke processen of met hightech zuiveringstechnologie, en bestaan uit een simpele zuivering tot allerlei vormen van hergebruik. In het monitoringsprogramma is ruimte voor data met betrekking tot:

1. De beschrijving van het systeem
2. De kwaliteit van het effluent
3. Beheerervaringen
4. Werking van het zuiveringsproces
5. Verwijdering van pathogenen en microverontreinigingen
6. Duurzaamheid

De database zal zo worden opgezet dat data eenvoudig door de beheerder of leveranciers kan worden aangeleverd en het bevoegd gezag bijvoorbeeld een melding krijgt als normen worden overschreden. Er zullen uitvoermodules worden ontwikkeld, waarmee bijvoorbeeld een waterschap eenvoudig overzichten kan genereren. Aan het eind van de zomer zal er een eerste prototype van de database beschikbaar zijn.

Jack Crielaard (Provincie Flevoland) gaat vervolgens in op de technologieontwikkeling middels een challenge en een living lab.

Het doel is om in een samenwerking tussen bewoners, overheden en leveranciers uiteindelijk de waterkwaliteit te verbeteren door middel van innovaties en cross-overs. Daarbij hoeven maatregelen zich niet te beperken tot de waterketen. Ook innovaties in het watersysteem, zoals een zuiverende stuw, zijn heel wel denkbaar.

De challenge richt zich op het ontwikkelen van nieuwe innovatieve ideeën met bijvoorbeeld scholen, universiteiten en bedrijven. Daar is ook een prijzenpot voor beschikbaar, een mogelijk podium op de Floriade en een daadwerkelijke realisatie van het idee in het living lab. In het living lab gaat over het onderzoeken van (nieuwe) systemen of technologieën die nu kunnen worden toegepast. De bedoeling is dat er voor de bewoners meer keuzes komen.

Met de challenge en het living lab – en de eventueel daarbij behorende financiële arrangementen – wil de provincie een vruchtbare bodem creëren, waarin bewoners en leveranciers hun eigen initiatieven kunnen ontwikkelen. Uiteindelijk zal er een catalogus worden samengesteld waarin verschillende technologieën op meerdere aspecten worden beoordeeld en waar nieuwe bewoners uit kunnen kiezen. Beide processen starten in september/oktober 2018.

Naar aanleiding van de presentatie van Jack zijn er meerdere vragen over de haalbaarheid van de monitoring, de technologische ontwikkelingen en over de gevolgen voor de bewoners die een nieuw systeem hebben aangelegd dat toch niet blijkt te werken. Jack is echter zeer positief over de in Nederland aanwezige innovatiekracht bij universiteiten en bedrijven. En problemen waar nu nog geen oplossing voor is, zouden juist onderwerp van de challenge moeten worden. Hij is zeer optimistisch over de bereidheid van de op de bedrijvenmarkt aanwezige bedrijven om te blijven investeren en eventueel niet goed werkende systemen op termijn te upgraden.

In de paneldiscussie gaan **Fred Albers** (gemeente Schagen), **Douwe Jan Tilkema** (waterschap Vallei en Veluwe), **Bert Palsma** (STOWA) en **Jaap Meindersma** (gemeente Almere) met elkaar en met de zaal in gesprek over de consequenties van de ontwikkelingen in Flevoland. Elisabeth legt het panel 3 vragen voor:

- Is bestuurlijke betrokkenheid nodig of gewenst?
- Moeten we wachten op de resultaten van de proef in Almere of kunnen we nu al door?
- Hoe moeten we naast het living lab en de challenge technologieontwikkeling stimuleren?

Jaap acht bestuurlijke betrokkenheid cruciaal bij dit soort spannende ontwikkelingen. Maar daar hoort wel bij dat er ook ruimte wordt gegeven aan de betrokken medewerkers om fouten te maken of nieuwe wegen in te slaan. Omdat een bestuurder nooit een vakspecialist is, is het wel belangrijk om alles goed uit te leggen. Uiteindelijk zal de bestuurder wel het goede verhaal moeten kunnen vertellen.

Datzelfde verhaal is overigens ook belangrijk om andere partijen in de ontwikkeling mee te nemen. Daarbij moet je goed aanhaken bij de algemene thema's die maatschappelijk gezien spelen. In dit geval dus duurzaamheid, circulariteit en burgerbetrokkenheid. Maar je zult ook moeten aangeven dat er risico's zijn. Jaap benadrukt dat het belangrijk is om als vakspecialist naar buiten te treden en te laten zien waar je mee bezig bent.

Fred sluit zich daarbij aan. Om werkelijk veranderingen te kunnen bewerkstelligen, is enthousiasme nodig bij de specialisten én bij de bestuurders. Het is van belang om bij de wisseling van bestuurders telkens weer het enthousiasme over te brengen. Hij wijst er op dat bewustwording bij de burger en hen verantwoordelijkheid geven belangrijk is om veranderingen te bewerkstelligen.

Douwe Jan stelt dat het waterschapsbestuur er juist is om richting te geven dit soort ontwikkelingen in de waterketen. Zonder dat kom je nergens. Maar het is wel de vraag hoe je dat vormgeeft. Het is belangrijk om bestuurders al vroegtijdig bij de gedachtenvorming en de planvorming te betrekken door gezamenlijke workshops, heisessies enzovoort. Daardoor bereik je dat ambtenaren en bestuurders van het begin af aan op één lijn zitten.

Bij Vallei en Veluwe heeft het bestuur hierin een belangrijke aanjagende rol. De ambitie van het bestuur leidt binnen de organisatie tot heel veel innovaties. Hij wijst er op dat ook een bestuur wel een ontwikkeling kan doormaken. Een paar jaar geleden werd er alleen geïnvesteerd in duurzame projecten die zich economisch ook terugverdienen. Nu ziet men dat circulariteit op zichzelf belangrijk is en wordt er – in plaats van naar business-cases – veel meer naar value-cases gekeken.

Vanuit de zaal wordt aangegeven dat er soms ook wel onverwacht bestuurlijke gevoeligheden kunnen zijn die ontwikkelingen weer belemmeren. Het voorbeeld wordt genoemd van het samenvoegen van 'schoon' GF-afval met 'vies' zwart water. Het bestuur heeft daar in het ene waterschap moeite mee terwijl dat in andere waterschappen juist wel geaccepteerd wordt.

Bert wijst erop dat communicatie en samenwerking tussen bestuur en ambtelijke organisatie inderdaad belangrijk is, maar dat iedereen daarin wel zijn eigen rol moet spelen. Bestuurders willen nog wel eens te veel in oplossingen denken en gaan daarmee op de stoel van de beleidsmaker zitten. Hij geeft aan dat er veel kennis nodig is om bestuurlijke doelen om te zetten in concrete maatregelen; dat krijg je niet allemaal in één workshop bij elkaar. Hij pleit ervoor dat bestuurders samen met beleidsmakers de kaders en doelen bespreken en het juiste verhaal concipiëren, maar dat de uitwerking ervan aan de specialisten wordt overgelaten.

Toegespitst op de situatie in Almere wordt vanuit de zaal aangegeven dat al die kleine decentrale systemen nooit het voor Oosterwold beste systeem (afgemeten naar waterkwaliteit) zullen opleveren. Daarvoor zul je naar grotere schaalniveaus toe moeten. Hier is meer bestuurlijke regie gewenst.

Daar wordt tegenin gebracht dat er vanuit de bewoners van Oosterwold waarschijnlijk vanzelf een ontwikkeling zal ontstaan waarbij gestreefd wordt naar een betere waterkwaliteit. Meer sturing nu is dan niet nodig.

Vanuit het panel geeft Douwe Jan aan dat de zorg voor de waterketen en waterkwaliteit formeel wel bij gemeente en waterschap liggen en dat zij daarvoor dus ook aansprakelijk kunnen worden gesteld. Hij zet vraagtekens bij de kennisniveau en de bereidheid van burgers om zich daadwerkelijk om het watersysteem en de waterketen te bekommeren. Hij adviseert het waterschap om nadrukkelijk de regiefunctie op zich te nemen.

Fred ziet Oosterwold als een waardevol experiment, maar adviseert om tegelijkertijd ook op andere plaatsen in Nederland nieuwe experimenten op te zetten. Bert voegt daar aan toe dat dat ook al gebeurt. Op de Saniwijzer staat een overzicht van allerlei projecten. Er gebeurt al heel veel en er moet nog veel meer gebeuren, want het is een zoektocht waar we nog lang niet uit zijn. Bij iedere investeringsbeslissing voor een nieuwe persleiding zullen in de toekomst ook de alternatieven onderzocht worden.

Vanuit de zaal wordt gevraagd of Oosterwold qua woningdichtheid wel een goed voorbeeld is voor situaties elders in het land. Bert beaamt dat de context inderdaad heel erg bepalend is voor de

oplossingen die mogelijk zijn. We krijgen daar alleen maar beter zicht op als we groteschaalprojecten in verschillende situaties gaan uitvoeren.

Om verdere innovaties te stimuleren, is volgens Douwe Jan samenwerking met andere partijen (burgers, onderzoeksinstituten, bedrijven en gemeenten) onontbeerlijk. De waterschappen hebben daarin een voorbeeldfunctie; zij moeten met innovaties laten zien dat het anders kan. Andere partijen zullen dan uiteindelijk daarin mee gaan.

Bert Palsma sluit af met een korte samenvatting. Hij wijst op de 'grote' wetgeving met betrekking tot bijvoorbeeld de volksgezondheid: die is abstract, maar hard en in beton gegoten. Maar de invulling en uitwerking ervan, dat is beleid en zijn beleidsregels. Die worden vaak even hard gehanteerd als de wet waaraan zij zijn gelieerd. Dat maakt verandering en dus innovatie vaak lastig. De veel gehanteerde normen voor de aansluitplicht op de riolering zijn bijvoorbeeld veel minder hard dan zij vaak worden uitgelegd.

De uitwerking van grotere doelen – vastgelegd in de wetgeving – naar de praktijk is vaak vastgelegd in middelvoorschriften. Maar twintig jaar geleden wisten we helemaal nog niet welke middelen er anno 2018 zouden zijn. Dus moeten we ons blijven beperken tot de middelen van twintig jaar her, of richten we ons op de doelen die we met elkaar hebben gesteld en beoordelen we bij nieuwe initiatieven of deze in voldoende mate bijdragen aan de gestelde doelen? We moeten bij innovaties meer teruggaan naar de waaromvraag. Waarom wilden we iets ook alweer? Wat wilden we ook alweer bereiken? En dan met de kennis van nu met nieuwe oplossingen komen.

Bjartur Swart
2 augustus 2018

Deelnemers bedrijvenmarkt 21 juni 2018

bedrijf	contact persoon	mailadres
Rietland	Dion van Oirschot	dion@rietland.com
Akanova	Ton Koekkoek	info@akanova.nl
Landustrie	Brendo Meulman	B.Meulman@landustrie.nl
Qua-vac	Patrick Vos	Patrick.Vos@quavac.com
LeAF	Jan Weijma	jan.weijma@wur.nl
Afmitech	Roemer Goossensen	rgn@afmitech.nl
Ecofyt	Frank van Dien	F.v.Dien@ecofyt.nl
Provincie Flevoland	Jack Crielaard	
WSB-Clean	Willemien Hellemans	wsb-clean@hotmail.com
Wetlantec	Tinus Vos	tinus@wetlantec.com
Consortium Pharmalands	Adri Otten	adrie@bioniers.nl
Copier	Jan Schoemaker	j.schoemaker@copiergroep.nl
Dieren	Jan-Willem van de Weel	jvdweel@afwateringstechniek.nl
MJ Oomen riool- en betonstechniek	Doy Schellekens	dschellekens@mjosprundel.nl
Tauw	Paul Telkamp	Paul.telkamp@tauw.nl
Mijn Waterfabriek	Johan Bel	jbel@mijnwaterfabriek.nl
Aandestegge / Organica	Christian Beuzel	C.Beuzel@aandestegge.org